

УДК 821.161.2-3.09»19»(1-87) Н.Королева

ВАСИЛЬЦІВ Я. Б.

**ІСПАНСЬКО-УКРАЇНСЬКА ПИСЬМЕННИЦЯ НАТАЛЕНА
КОРОЛЕВА (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРО
ПИСЬМЕННИЦЮ)**

У статті розглядаються окремі літературознавчі праці, присвячені творчості письменниці, «найекзотичнішої постаті в українській літературі», Наталені Королевій. Реферуються публікації про письменницю в літературних періодичних виданнях, окремі дослідження, присвячені її життю і творчості.

Ключові слова: іспансько – українські літературні взаємини, Наталена Королева, критична оцінка, Л. Луців, донцовський журнал «Вістник».

Наталена Королева (1888 – 1966), яку Валерій Шевчук влучно назвав «найекзотичнішою постаттю в українській літературі» [22, 378] – серцем і душею прилучилась до української культури. Не українка за походженням і освітою, вона прийшла в українську літературу, випробувавши свої сили насамперед в літературі французькій. Доля пов'язала її з українським письменником Василем Королівим-Старим, який уже в зрілому віці схилив талановиту письменницю до української літератури. «У французів багато авторів, авторів оригінальних, а українська література ще вбога...» – промовив тоді своїй дружині Василь Королів-Старий [9, 10].

Феномен Наталени Королевої, іспанки за народженням, яка органічно увійшла в українську культуру, явище неодиноке. Можна тут згадати і педагога та громадського діяча Софію Русову, уроджену Ліндфорс, яка походила із французько-шведської родини з Чернігівщини. Софія Русова пройнялася українськими національними ідеями і стала однією з піонерок українського жіночого руху, авторитетним педагогом [2]. Варто згадати і

Софію Борщак (уроджену фон дер Лявніц) українську громадську діячку, дружину видатного літературознавця Ілька Борщака, перекладачку повного французького «Єретика» Тараса Шевченка, «Єретик», виконаного спільно із ученим-славістом Рене Мартелем.

У т. 2 УЛЕ про Наталену Королеву читаємо: «Навчалась 1905 у Київському інституті шляхетних дівчат, вивчала археологію та історію мистецтв у Парижі і Римі, медицину – в Петербурзі. Здобула і музичну освіту, була актрисою. Жила в Іспанії, Франції, з 1919 – у Чехословаччині, де й померла 1966 року і похована в місті Мельнік. Наталена Королева працювала на археологічних розкопках Помпеї, у Єгипті, Туреччині, Персії. Брала участь у 1-ій світовій війні як сестра – жалібниця, нагороджена двома Георгіївськими хрестами» [18].

Автор енциклопедичної статті, відомий літературознавець Олег Микитенко, мав нагоду особисто познайомитися з Наталеною Королевою, про що розповів у №7 журналу «Україна», за 1964 р. у публікації «В гостях у Наталени Королевої». Він був також учасником ювілейного вечора, присвяченого сторіччю від дня народження Наталени Королевої, що відбувався навесні 1988 р. у СПУ. На вечорі виступали Валерій Шевчук, першовідкривач творчості письменниці українському читачеві, автор статті «Загадковий і манливий світ Наталени Королевої», що попервах друкувалася в №2 журналу «Українська мова та література в школі» за 1988 р., а згодом у згаданому вже нами виданні [22]; літературознавці Олекса Мишанич та Федір Погребенник, а також Олег Микитенко, який ознайомив присутніх із уривками з листів письменниці. Федір Погребенник, зокрема, повідомив учасників літературного вечора про те, що Наталена Королева 1960 року передала Академії наук УРСР рукопис «Шляхами і стежками життя», який був, власне, її життєписом, вбраним у форму повісті.

Вартують уваги дві газетні публікації, що з'явилися відповідно 1988 і 2006 року. У першій із них авторства Олександра Шугая «Довга дорога Наталени Королевої», надрукованій з нагоди сторіччя письменниці, читач «Літературної України» діставав лаконічну біографічну довідку про іспансько-українську письменницю: «батько Наталени Королеви Андріан-Юрій Дунін-Борковський, учений-природознавець, від раннього дитинства жив у Франції, але прихильно ставився до української культури й національності, – через втрату дружини змушений був передати свою доньку бабусі, яка з нею виїхала в село Великі Борки на Волинь. Тут дівчинка вперше почула живу українську мову. Та не було їй ще й п'яти років, як бабуся померла. І Наталена знов-таки опинилася в Іспанії...» [23]. Про те, що Наталена Королева «вступила до київського Інституту шляхетних дівчат. Тоді ж, за наполяганням батька, почала вивчати українську: «Ти маєш знати мову того народу, по землі якого ходиш і чий хліб їси»», – читач дізнавався із другої газетної у статті – «Доля захоплива, ніби роман» З. Живки. Як зазначав автор вищезгаданої статті в «Літературній Україні», «... під впливом чоловіка, остаточно вибрала й полюбила українську» [23].

Метою нашого дослідження є вивчення літературознавчих праць, присвячених творчості Наталени Королевої, реферування публікації про письменницю в літературних періодичних виданнях.

Неординарними були літературні дебюти Наталени Королевої. Кармен-Альфонса-Фернанда-Естрелья-Наталена, донька природознавця Адріана-Юрія Дуніна-Борковського, поміщика з Чернігівщини, висланого з Російської імперії за участь у польському повстанні 1863-64 рр., в літературі дебютувала 1904 року, друкуючись в одному з паризьких журналів. А далі пропонувала свої новели вже під псевдонімом Frige Jean, низці французьких журналів – «Revue des Poites», «Revue Augustinienne», «La Croix», «Echos d'Orient», «Union des Eglises», «La Femme a la

Campragne». Ранні новели письменниці запримітив класик французької літератури Анатоль Франс, високо оцінив дебют молодого початківця, заохочуючи працювати в цьому жанрі й надалі.

Однак її доля склалася так, що, опинившись 1919 року у Празі, починає писати українською, як ми вже згадували, за порадою українського літератора, доктора Василя Королева-Старого, з яким незадовго повінчалася.

Щодо народження Наталени Королевої існує декілька гіпотез. Львівський лікар – отоларинголог Олександр Кіцера у статті «Королева історичної прози» із своєї книги «Музи з лікарським саквояжем. Лицарі пера і скальпеля», опублікованій 2011 року, подає уривок з листа Наталени Королеви до Дмитра Донцова, що творить протиріччя в однозначності даних щодо її біографії: «Сама звичайнісінька я собі волинячка. Народилася на Волині року Божого 1888, дня 3, місяця березня» [10, 101]. Автор статті додає: «Зрештою, і в автобіографічній повісті «Без коріння» читаємо: «...народилася вона (Наталена) на Волині у преславнім місті Луцьку» [10, 101]. Трохи нижче, правда, О. Кіцера, посилаючись на слова літературознавця – дрогобичанина О. Багана, додає, що ці слова були вписані на бажання Василя Короліва, який хотів таким чином «українізувати» Наталену Королеву.

Наталена Королева – видатне явище в історії української літератури; вона внесла в українську прозу нові теми з античного і європейського світу, успішно продовживши традиції Лесі Українки. Як зазначає О. Мишанич, опрацьовуючи історичні та біблійні сюжети, письменниця свідомо обходила теми української історії, але намагалася бодай якимись невидимими гранями пов'язати світ стародавніх Скіфії, Русі і України з світом античності й середньовіччя. Письменниця оновила деякі прозові жанри в українській літературі, – наголошував О. Мишанич, довела до класичної віртуозності жанр історичної повісті, розкувала жанр

літературної легенди, вдало поєднавши язичницький, античний, скіфський і староруський світи з біблійним, християнським. В традиційний стиль і образну мову української прози влився свіжий струмінь європейського письма: «І Леся і Наталена вдавалися у своїх творах до тем мало експонованих в українському красному письменстві. Становлення християнства, античний світ, середньовіччя. Їхні герої – іспанці, шотландці, діячі Відродження, німецькі лицарі-хрестоносці. Географія їхніх творів розповсюджується на стародавній Рим, Грецію, Юдею, Вавилон...» [10, 102].

Творчість Наталени Королевої яскраво відображає входження культури Іспанії в українську культуру за посередництвом художнього слова. Втілені письменницею легенди, традиції, звичаї, прикмети, національні свята іспанців від давніх часів до ХІХ ст. є надзвичайно цінними для порівняльних літературознавчих, а ширше і культурологічних досліджень, глибшого взаємопізнання культур України й Іспанії.

Писати художні твори українською мовою почала з 1919 р. Перше оповідання українською мовою «Гріх (З пам'ятної книжки)» було надруковане у віденському українському тижневику «Воля» 15 січня 1921 р. за підписом «Н. Ковалівська-Короліва». З того часу понад двадцять років західноукраїнські, буковинські, закарпатські українські журнали, а також журнали, що друкувалися в Чехословаччині, вміщували її твори. Принципово не відмовляючи жодній редакції у друкуванні своїх творів, письменниця бачила своє ім'я у досить строкатому списку української періодики міжвоєнного двадцятиліття.

У середині 30-х – на початку 40-х років виходять окремі книжки Наталени Королевої, що принесли їй широке визнання й популярність: збірка легенд «Во дні они» (1935) (в основі видання лежать Євангельські сюжети), повісті «1313» (1935) (доля людини, яка в жадобі знань загубила душу; одна з перших спроб увести в український літературний дискурс

тему європейського Середньовіччя), автобіографічна повість «Без коріння» (1936), збірка оповідань «Інакший світ» (1936), в якій трактуються таємниці шляхетності людського духу навіть за найважчих життєвих обставин; історична повість «Предок», сюжетну основу якої складає одна з легенд роду Лачерда (1937) та повість із життя в Римській імперії часів Адріана «Сон тіні» (1938). Пізніше, у 1942-1943 рр., побачили світ повість «Легенди старокиївські», яку вважають вершиною творчості письменниці; Історія Київської землі (від часів скіфів аж до козацьких), подана у цій повісті через легенди та сказання. Як зазначає З. Живка «...Остання велика прижиттєва публікація письменниці – роман про Понтія Пилата «Quid est veritas?», над яким Наталена Королева працювала майже десять років і закінчила 1939 року, з'явилася напередодні війни» [8, 9]. Дивом уцілілий рукопис твору був надрукований у Чикаго 1961 року. А повість про пророка Мойсея – «Мезу, жрець єгипетський», як зазначає літературознавча критика, загубилася під час війни.

У вищезгаданій статті «Королева історичної прози» О. Кіцери читаємо наступну інформацію стосовно цієї повісті: «Ще в Києві письменниця задумала великий роман про Мойсея (по-єгипетськи – Мезу) і працювала над ним понад 20 років. Чи закінчила його? В усякому разі писала про свою працю в листі до Д. Донцова, навіть надіслала йому фрагменти. Проте, як це випливає з листа, Донцов не сприйняв, незвичного, «єретичного трактування» цієї біблійної постаті, як вихованця, а можливо, потаємного сина доньки Рамзеса II Бент-Анату. Мезу – Мойсей Наталени Королевої – понад всяку міру честолюбний чоловік, кандидат у жерці, який мріє стати обожнюваним вождем і царем, використовуючи для своєї мети ізраїльський народ, вдаючись навіть до не зовсім чесних способів, підступу, містифікації» [10, 106].

Як ми вже зазначали, поштовхом до писання творів українською мовою для Наталени Королеви була, звичайно, порада і підтримка

близької людини – Василя Короліва-Старого, проте вона була цілком підготовлена до цього важливого кроку внутрішньо, свідомо прийшла в українську літературу, визнаючи при тому, що «ні походженням, ні родом» не є україркою, що її психіка розвивалась не на Україні. Її знайомство з Україною було досить поверховим: письменниця майже не жила серед українського народу і не мала можливості глибоко осягнути його ментальність: «На Україні я знала лише простий люд, – писала вона, – сільських дівчат, служниць, ремісників, за першу світову війну – вояків. З українською інтелігенцією я здибалась лише за кордоном, коли ця інтелігенція прийшла на еміграцію. І наскільки милим і симпатичним був мені український люд, настільки розчарувала мене ця еміграційна інтелігенція тим, що враз, не знаючи мене, поставилась до мене ворожо, коли довідалась, що я – «не попівна» і не «хуторянка» [19, 638].

Для української інтелігенції я була лише «лукава полька» або «погана ляшка», як мене титулювала у вічі одна молода, дуже талановита поетка. І ніколи, нікому з них не прийшло на думку запитати, хто я, чому я серед них...» [19, 638].

Знаємо, що думками письменниця ніколи не розлучалась зі своєю першою батьківщиною – Іспанією, але ставлення до другої – України, її народу й культури було піднесено романтичним: на землі свого батька вона знаходила сліди античної культури, і це її особливо приваблювало. У статті літературознавця Н. Сороки читаємо таке зізнання письменниці: «Іспанія була і буде завжди моєю батьківщиною!» [21, 154]. І далі вже в Олексі Мишанича: «Україна ж є для мене куточком грецької Аркадії – країни Психеї – Аркадійки, – в якій залишилось, може, більше відгуків Еллади, як у сучасній Греції, на яку різні нееллінські впливи поклали свою патину» [19, 638].

У цих висловлюваннях якраз і знаходимо ключ до розуміння «українства» письменниці, її ставлення до правіку України, що знайшло

своє втілення в «Легендах старокиївських», «Предку», навіть у «Сні тіні». Київ, побачений очима вихованки Інституту шляхетних дівчат, а потім під час Першої світової війни, не дав їй достатніх вражень про Україну, її народ і культуру. Життя серед української еміграції в Чехословаччині теж мало сприяло глибокому ознайомленню Наталени Королевої з життям України і національним характером українців, тому вона лише окремими гранями своєї творчості торкається українського регіону.

Деякі твори цієї іспансько-української письменниці перегукуються, як зазначає літературознавча критика, з творчістю корифеїв української літератури – Т. Шевченка та Лесі Українки. Серед них згадується повість «*Quid est veritas?*», завершена ще в 1939 р., у якій змальовується духовна драма римського прокуратора Понтія Пилата, що, будучи «тільки людиною» і тримаючись лише «людського права», «ціле життя шукав Істини, тужив за нею і не знайшов – чи, може, не впізнав, коли зустрів її». Авторка спирається у цьому творі на іспанські та французькі легенди про Пилата, просякнуті ідеєю християнського всепрощення. Під цим оглядом, підкреслює критика, повість Наталени Королевої неначе перегукується з Шевченковою поемою «Неофіти», де «святі мученики» прощають своєму мучителеві Неронові його злочини. А спільність з Лесею Українкою вбачається у тому, що, виходячи часто поза рамки національної тематики, обидві авторки збагатили літературу рідного народу загальнолюдськими сюжетами, виводячи її тим самим на ширші, всесвітні обрії: Леся – в поезії, Наталена – у мистецькій прозі.

Як пише З. Живка у статті «Доля захоплива, ніби роман», попри тяжку долю після Другої світової війни Наталена Королева продовжувала писати: «Вона завершила книгу спогадів «Шляхами і стежками життя», написала продовження твору «Сон тіні» – «Останній борг» та повість про мандрівних митців «Місячні Арфи», які й досі не надруковані, дещо незакінченими лишилися повісті «Сестра» (продовження повісті «Без

коріння»), яка ґрунтується на спогадах про роботу сестрою милосердя, та «Золоте серце» [9]. Авторка статті подавала цікаву інформацію про матеріали, що з'явилися у декількох часописах і були присвячені 100-літтю від дня народження письменниці. 1991 р. видавництво «Дніпро» в серії «Бібліотека історичної прози» видало однотомник Наталени Королевої з післямовою літературознавця О. Мишанича «Дивосвіти Наталени Королевої», до якого увійшли «Сон тіні», «1313», «Предок» і «Легенди старокиївські». Кілька оповідань письменниці було включено до різних антологій. Роман «Quid est veritas?» (1961) видрукував журнал «Всесвіт».

У контексті нашої розвідки не можна оминати повідомлення під назвою «Кончина Наталени Королевої», що друкувалося без підпису автора в №55 газети «Літературна Україна» за 15 липня 1966 р.:

«В Празі померла Наталена Королева, письменниця, відома серед літературних кіл західних областей України.

Народилася вона 1888 р. в Сан Педро (її мати була іспанкою). Вчилася в іспанських, французьких та російських школах, а також у Києві. Працювала археологом при розкопках Помпеї, на Близькому Сході, в Криму. Писала українською мовою. Її перу належать видані в 30-х роках у Львові нариси, оповідання, спогади та історичні романи» [11, 3].

Окремою сторінкою теми про літературознавчі дослідження, присвячені Наталені Королевій, є огляд тих публікацій, що друкувалися на сторінках журналу «Вістник» упродовж 1936 – 1938 років.

Авторство цих статей належить Луці Луціву (псевдонім Л. Граничка). У т. 4 «Енциклопедії Українознавства» (Львів, 1994) читаємо: «Луців Лука (*1895), літературознавець і критик, учитель сер. шкіл Галичини, д. чл. НТШ; тепер у ЗДА, співред. газ. «Свобода» (з 1952). Досліджував впливи Т. Шевченка в слов. літературах (А. Харамбашіч, Я. Купала і Т. Шевченко) та зв'язки укр. літ. з Європою (О. Кобилянська і Ф.

Ніцше, О. Кобилянська і П. Якобзен); праці про В. Стефаника, М. Шашкевича й ін.; численні рецензії» [16].

Першу статтю про творчість Наталени Королевої Л. Граничка помістив у т. 1, кн. 2 журналу «Вістник» за 1936 рік. Автор подавав інформацію про повість Наталени Королеви «1313. Повість з середньовіччя», опубліковану в ч. 9 Бібліотеки «Дзвонів» у Львові 1935 року. За словами літературознавця: «Повість отся написана під знаком «тринадцятки», бо крім «нешасного» заголовка складається з XIII-ох розділів і має 113 сторін» [3, 154]. Далі Л. Луців зазначає, що слід «підкреслити авторчину сміливість сягнути в німецьке середньовіччя, бо наші автори в останньому часі якось забувають на світлу традицію І. Франка та Л. Українки, що героїв до своїх творів находили не тільки на рідних степах» [3, 154]. Автор робив цікаву здогадку щодо подальшої долі твору іспансько-української письменниці: «Твір Королевої напевно попаде в спис шкільної лектури, таж наша література небогата на чужинні історичні сюжети (...)» [3, 154].

У статті, опублікованій того ж року в т. I, кн. 3 вищезгаданого журналу, Лука Луців під тим самим псевдонімом висловлює свою думку щодо твору «Во дні они... Нариси» Наталени Королеви, який друкувався в тій же бібліотеці 1935 року: «Нариси Королевої можна сміло назвати легендами, бо є тут всі риси сього літературного жанру. Авторка бере сюжети з життя Ісуса Христа, головним чином розвиває апокрифічні моменти з життя Спасителя на землі», – пише Лука Луців. І далі автор знову висловлює думку, що «Нариси Королевої – добра лектура для плекання ідейности та посвяти одиниці для вищих, не особистих цілей» [4, 234].

Л. Граничка давав узагальнену оцінку творчості Наталени Королевої і в рецензії, що друкувалася у т. 1, кн. 3 того ж вісника за 1937 рік: «Оповідання Н. Королевої – се для нас екзотика, і то така, що досі в нашій літературі її не бувало». У цій рецензії автор статті детальніше описував

творчий доробок письменниці: «Дві останні збірки авторки – се твори, що органічно випливають з духовости письменниці і немає в них ніякого розвоєвого «скоку». «Без коріння» і «Инакший світ» – мають багато ідейних спільних рис. Наталена з оповідання Девята – се не тільки спільне імя з Ноель; се одна й та сама літературна постать – перенесена з ХХ віку в перші роки християнства. Така сама й героїня з «На бездоріжжі». Правда, не у всіх оповіданнях бачимо таку напругу, як в життєписі. В «Без коріння» в одній хвилині маємо перед собою цілу авторку. Таких сцен, як та, коли Ноель бє в лице свою аристократичну товаришку за те, що та сміється з її релігійних почувань, – мало маємо в нашій літературі. (...) Така Ноель, така сама і Наталена» [5, 236].

Цікавість, безумовно, викликають дійові особи творів Наталени Королеви, про які Л. Граничка висловлюється, використовуючи цитати з творів: «Авторчині персонажі – се активні особи, які «самі собі вибирають шлях життя», які не люблять тих, що все «чуда з рук Божих виглядають, а своїх трудити не хочуть». Тут, у сьому світі, гинуть ті, що «не мають віри в перемогу». ... Герої Королевої вірять, що «не може не статись, коли віруєш!»». В кінці рецензії автор зазначає, що «Оповідання писані протягом 15 літ – і звідси деяка нерівність – та твори Королевої се безумовно позитивне явище в нашій літературі. Її оригінальну рису треба підкреслювати, а не промовчувати» [5, 236]. У цій же книзі т. 1 «Вістника» згадувалося, що «журі для літературної нагороди Українського Католицького Союзу за 1936 рік призначило нагороди: Наталені Королевій, Б. Антоничеві і Л. Мосендзові».

У т. II, кн. 4 журналу «Вістник» за 1937 рік у розділі «З пресового фільму» наявна ще одна інформація про творчість Наталени Королеви. У ній ідеться зокрема про полеміку стосовно рецензії о. Г. Костельника на Наталену Королеву, надрукованої в ч. 1-2 журналу «Дзвони» за той же рік: «Дзвони можуть бути горді, що «відкрили» Уласа Самчука та Н.

Королеву. Обидва сі таланти стали славні своїми творами, що їх видали Дзвони» [6, 236]. Автор статті, що використав криптонім М. Л. (у т. 4, кн. 12 «Вістника» за 1935 р. у редакційній примітці зазначалося, що «М. Л. – се колективний псевдонім кількох авторів, що заповнюють матеріалами «фільм». – Я.В.), робить припущення, зазначаючи, що «Можливо о. Г. Костельник, яко священник, поет, письменник, катол. філософ, містик і гімназ. катехіт дуже занятий, і минається з правдою дійсно не знаючи, що згадувані автори прийшли до Дзвонів «відкриті» давно в інших часописах і журналах, в яких друкувалися їх твори. (...) Нат. Королева друкувалася у ЛНВістнику вправді не яко письменниця початкуюча, але яко така, що своєю ерудицією заслуговувала на се, щоби її твори читали, хоч свій католицький світогляд вона нераз оформлює односторонно і неприємливо...» [20, 310].

Ще одну статтю Л. Гранички, в якій йдеться про повість Наталени Королеви «Сон тіні» бачимо у т. II, кн. 4 вищезгаданого журналу за 1938 рік. Автор статті так пояснював читачеві мету написання свого дослідження: «Пишемо про се тому, бо деякі рецензенти твору так «пильно» читали «Сон тіні», що не завважили того важливого для оцінки твору факту, – і скривдили авторку, коли деякі закидали їй, що повість незакінчена, що сюжет «недоведений до кінця» і немов «насильно відрубаний». Інший рецензент виважує відчинені двері і доводить, що твір ще... незакінчений» [7, 314].

І в наступній статті, опублікованій у т. IV, кн. 10 журналу «Вістник» за цей же рік, Л. Граничка продовжував критичну оцінку творчості Наталени Королеви, аналізуючи повість «Предок», робив висновки про те, що «Важко твір Королевої наклеїти одною етикеткою та сказати, як дехто робить, се «повість з тезою» – се не те саме, що ідеологія твору. Християнська ідеологія може бути і в повісті пригодницькій, і в психологічній, а навіть сензаційній. Докладна аналіза твору дозволила б

відокремити поодинокі елементи твору Королевої, – (що там багато фабульного, пригодницького, елементу – се кожний бачить!), та на се немає місця» [8, 762]. Творчість лауреатки й сеньйори української літератури «цікава тому читачеві, який шукає у літературному творі не тільки цікавого змісту, але й ідейної глибини та підходить до нього з виробленим мистецьким смаком» [8, 762].

У поданій статті інформація про сприйняття творчості Наталени Королевої свідомо обмежена тими рецензіями, які з'являлися в 1936 – 1939 рр. на сторінках донцовського літературного журналу «Вістник» ще за життя письменниці. Далі сталися трагічні зміни в її житті: несподівана смерть 1940 р. чоловіка Василя Короліва-Старого, переслідуваного гестапо через підозру у зв'язках з УПА; а перед тим окупація Чехословаччини. Для письменниці настало важке життя. Як пише у своїй статті З. Живка, «через аристократичне походження її (Наталену Королеву. – Я. В.) позбавили пенсії, тож вона змушена була заробляти на прожиття часом уроками мов і музики, а часом як прибиральниця. Та головне – її не друкували» [9]. Залишалися безуспішними її намагання встановити зв'язки з Києвом, українськими видавництвами і письменниками.

Цікаво було б, звичайно, дати оцінку тим літературознавчим дослідженням, які друкувалися вже у 80-х рр. ХХ ст., із поверненням Наталени Королевої в український літературний процес, зокрема авторства Валерія Шевчука, післямові Олекси Мишанича «Дивосвіти Наталени Королевої», надрукованій у виданні «Наталена Королева, Предок. (К., 1991)» із «Бібліотеки історичної прози» [19], передмови І. Набитовича «Художній всесвіт на палімсестах минулого» (літературні обрії Наталени Королевої), вміщеній у виданні «Наталена Королева. Без коріння. Во дні они. Quid est veritas?» (Дрогобич, 2007) у серії «Український модерн», а також післямові до цього ж видання Олега

Багана, названій «Неоромантизм. Неокатолицизм. Неоконсерватизм» (Творчість Наталени Королевої в ідейно – естетичному контексті доби) та ін. Але це вже тема іншого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабишкін О. Листи, нотатки, спогади Н. Королевої / О. Бабишкін // Всесвіт. — 1993. — № 2. — 176 — 184 с.
2. Бурачинська Л. Русова (уроджена Ліндфорс) Софія / Л. Бурачинська. — в : ЕУ. — Т. 7. — 2650 с.
3. Граничка Л. // Вістник. — 1936. — Т. 1. — Кн. 2. — 154 с.
4. Граничка Л. // Вістник. — 1936. — Т. 1. — Кн. 3. — 234 с.
5. Граничка Л. // Вістник. — 1937. — Т. 1. — Кн. 3. — 236 с.
6. Граничка Л. // Вістник. — 1937. — Т. 2. — Кн. 4. — С. 312—313.
7. Граничка Л. // Вістник. — 1938. — Т. 2. — Кн. 4. — С. 314—315.
8. Граничка Л. // Вістник. — 1938. — Т. IV. — Кн. 10. — 762 с.
9. Живка З. Доля захоплива, ніби роман / З. Живка // СЛОВО Просвіти. — 2006. — Ч. 33 (358). — С. 10.
10. Кіцера О. Королева історичної прози / Олександр Кіцера // Кіцера О. Музи з лікарським саквояжем. — Львів, 2011. — С. 99—108.
11. Кончина Наталени Королевої // Літературна Україна. — 1966. — № 55. — С. 3
12. Королева Н. Без коріння: Життєпис сучасниці / Н. Королева ; [3-тє вид., доп.]. — Клівленд, Огайо : Українське лікарське т-во Півн. Америки, 1968. — 217 с.
13. Королева Н. Слово від автора / Н. Королева // Всесвіт. — 1996. — № 2. — С. 8—9.
14. Королева Н. Quid est Veritas? Що є Істина? / Н. Королева // Всесвіт. — 1996. — № 2. — С. 3—38.

15. Костельник Г. Н. Королева. Без коріння і інакший світ / Г. Костельник // Дзвони. — 1937. — № 1—2. — С. 47—54.
16. [Луців Лука]. — в : ЕУ. — Т. 4. — 1386 с.
17. Микитенко О. В гостях у Наталени Королевої / Олег Микитенко // Україна. — 1964. — № 7. — С. 11—14.
18. Микитенко О. Королева Наталена Андріанівна / О. Микитенко // Українська літературна енциклопедія. — К. : Українська радянська енциклопедія, 1990. — Т. 2. — 576 с.
19. Мишанич О. Дивосвіти Наталени Королевої / Олекса Мишанич // Королева Н. Предок : Історичні повісті. Легенди старокиївські. — К. : Дніпро, 1991. — С. 633—653.
20. М. Л. З пресового фільму / М.Л. // Вістник. — 1937. — Т. II. — Кн. 4. — С. 309—313.
21. Сорока Н. Іспанська культура крізь призму творчості Наталени Королевої / Надія Сорока // Всесвіт. — 1999. — № 9—10. — С. 154—162.
22. Шевчук В. Загадковий і мінливий світ Наталени Королевої / В. Шевчук // Шевчук В. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. — К. : Рад. письм., 1990. — С. 378—385.
23. Шугай О. Довга дорога Наталени Королеви / Олександр Шугай // Літературна Україна. — 1988. — № 25. — С. 5.

ВАСЫЛЬЦИВ Я. Б.

**ИСПАНО – УКРАИНСКАЯ ПИСАТЕЛЬНИЦА НАТАЛЭНА
КОРОЛЕВА (ОБЗОР ЛИТЕРАТУРОВЕДИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ О ПИСАТЕЛЬНИЦЕ)**

В статъе идет речь об отдельных литературоведческих публикациях, посвященных творчеству писательницы, «наиболее экзотичной личности в украинской литературе», Наталэне Королевой.

Реферируются статьи о творчестве писательницы в литературной периодике, отдельные исследования о ее жизни и творчестве.

Ключевые слова: испано-украинские литературные связи, Наталэна Королева, критическая оценка, Л. Луцив, донцовский журнал «Вестник».

VASYLTSIV Ya.

**SPANISH – UKRAINIAN WRITER NATALENA KOROLEVA
(REVIEW OF LITERARY INVESTIGATIONS ABOUT THE WRITER)**

The article deals with selected literary works dedicated to the creative legacy, «the most exotic figure in Ukrainian literature» by Natalena Koroleva. Publications about the writer in literary periodicals as well as some research papers on her life and work have been summarised.

Key words: Spanish-Ukrainian literary relations, Natalena Koroleva, critical evaluation, L. Lutsiv, Dontsov's journal «Vistnyk».

Стаття надійшла до редколегії 19.10 2012 р.

